LITERATURA ROMÂNĂ ÎN DIALOG EUROPEAN ȘI UNIVERSAL PRIN VALORI, PERSONALITĂȚI, INTERRELAȚII

CZU:821.135.1-1(478).09
https://doi.org/10.52505/filomod.2022.16.21

ION VATAMANU: POEZIA PULSAȚIILOR VEGETALE

Oxana GHERMAN

ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7366-2599
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, Chișinău

Ion Vatamanu: the Poetry of Vegetal Pulsations

Abstract. *The article proposes a hermeneutic approach to the vegetal motifs and symbols in Ion Vatamanu's poetry. The author explores the ideational space of the great themes of the poetry of his times* (*love*, *homeland*, *maternal spirit*, *death*, *eternity etc.*) *and transposes into concrete visual or acoustic*, *olfactory or tactile images*, *man's reactions to the greatness of divine creation*, *the revelation of the macrouniverse pulsating movements reflected in the microuniverse. The system of meanings of the symbolic elements of flora and the phenomenon of cyclical regeneration of living matter configure a new myth of anthropogenesis*, *based the idea of the vegetable origin of the human being. An impressive range of feelings is reflected in the images that capture the euphonies of nature's metamorphoses. The leitmotif of the leaf*, *in the creation of Ion Vatamanu*, *triggers the creative energies*, *generates the artistic word*, *the significant nucleus of which concentrates the history of the entire universe becoming.*

Keywords**:** *poetry*, *motif*, *symbol*, *vegetation*, *microuniverse*, *genesis*, *creation.*

Cuvinte-cheie**:** *Articolul propune o abordare hermenutică a motivelor și simbolurilor vegetale în poezia lui Ion Vatamanu. Autorul sondează spațiul ideatic al marilor teme ale poeziei epocii* (*iubirea*, *dorul*, *patria*, *spiritul matern*, *moartea*, *veșnicia etc.*) *și transpune în concretul vizual sau auditiv*, *olfactiv sau tactil*, *reacțiile omului în fața măreției creației divine*, *revelația mișcărilor pulsatorii ale macrouniversului reflectate în microunivers. Sistemul de semnificații ale elementelor simbolice ale florei și fenomenul regenerării ciclice a materiei vii configurează un nou mit al antropogenezei*, *axat pe ideea originii vegetale a ființei umane. O impresionantă gamă de sentimente se reflectă în imaginile care captează eufoniile metamorfozelor naturii. Laitmotivul frunzei*, *în creația lui Ion Vatamanu*, *declanșează energiile creatoare*, *generează cuvântul artistic*, *nucleul semnificant al căruia concentrează istoria devenirii întregului univers.*

Cuvinte-cheie**:** *poezie*, *motiv*, *simbol*, *vegetal*, *microunivers*, *geneză*, *creație.*

„Venit în poezie din lumea laboratoarelor chimice” (N. Costenco), Ion Vatamanu debuta, în 1962, cu placheta *Primii fulgi*. Tânărul poet se afla la etapa tatonării centrilor sensibili ai propriei interiorități, a profilării și distincției individualității sale artistice. Ispita de a pătrunde tainele ființării, de a trăi revelația sinelui creator, îl va transforma într-un explorator împătimit al metamorfozelor alchimice ale Marii Creații.

Primii fulgi este o carte a trăirilor declanșate de reverberațiile universului în spațiul deschis al sinelui („așa de deschis/ că nu-i loc pentru umbre”, spune autorul). Poemul liminar sondează „amintirea” unei istorii genetice a patimii pentru artă („Și cine și-a atins amnarul/ De inima mea,/ De sar scânteile cântului?”). Versurile de inspirație argheziană („desenam cu unghia/ portrete de cai și mâțe/ Pe huma sobei …”) evocă imagini nostalgice ale unui trecut aflat în stare de germinare, din care izbucnește cu intensitate prezentul ce atinge razant himerele viitorului („Ori că arde-n sufletul meu/ Focul zărilor noi?”). Aspirația către depărtare și către înălțime a eului liric se concretizează într-un complex sistem de simbolizare (*Băiatul și muntele*, *Cad fulgii* ș. a.). În pofida tonalității juvenile a versurilor și a ingenuității viziunilor, *Primii fulgi* anunță un poet al sensibilității acustice, susceptibil la pulsațiile lumii vegetale. Două laitmotive din cartea de debut se dovedesc a fi, în următoarele apariții, mărci conceptuale ale creației lui Ion Vatamanu: lumina și frunza („Și numai doruri/ De lumină și frunze.” (*Cântul stropilor*)), în semnificațiile cărora se concentrează viziunea autorului asupra ființei și ființării, artistului și artei, micului univers uman și a celui infinit. Prin prisma simbolisticii luminii, poezia va fi supusă unor multiple redefiniri lirice („cal al stelelor noaptea”, „crai nou dimineața plecat”, „fulger pe vreme senină”, „surghiun luminos” (*Poezia*)), peste trei decenii, în cartea cu titlul *Atât de mult al pământului* (1990).

Notele stilistice predominante (sintaxa retorică, minimalismul descriptiv, concentrația formulelor poetice, intensitatea imaginilor) în volumul de debut definesc și versurile din *Monologuri* (1964). *Monologul perechii care dansează* cristalizează percepția erosului ca posibilitate de a intra în consonanță atât cu vibrația trupului și a spiritului ființei iubite, cât și cu ritmicitatea cosmică. Barca e simbolul unității, al întregului erotic ce sincronizează, prin mișcarea corpurilor (legănare pe valuri, vâslire) sub „un cer cu lebede de vise”, stările omului cu cele ale universului. Motivul acvatic depășește semnificațiile tradiționale și se asociază cu totul altor realități. „Zbuciumul mării” este un spațiu al rătăcirilor odiseice care nu se încheie eroic, ci absurd și tragic. Ca o reacție împotriva războiului, *Monologul lui Odiseu* (vol. *La firul ierbii*, 1967) conturează imaginea virilității irosite în lupte, prin vocea răzvrătită a bărbatului care, întors din „rătăcirile de moarte”, nu-și mai găsește în viață nici „Penelopa” și nici „Telemacul cuminte”.

Prin mit, metaforă, simbol, unele (sub)teme din poezia lui Ion Vatamanu devoalează realitățile și problemele timpului. Sunetul uniform al rozătoarelor „de sub podele", în textul *Șobolanii*, încifrează ideea politicii editoriale *underground*. Într-un grad înalt de ambiguitate, dar cu suficientă forță sugestivă, autorul subtextualizează fenomenul cenzurii: „I-aud cum se revoltă sub podele/ De tot ce-am scris,/ Ei țin sub labe-un manuscris./ Orbiți de foamea ce-i înciudă,/ Rod biata coală de hârtie,/ Sperând și ei c-or fi sătui/ Din poezie". Imaginea șobolanilor devoratori de manuscrise e o aluzie la activitatea cenzorilor inapți să înțeleagă rostul poeziei, pentru care hârtia scrisă e o posibilitate de „a-și potoli foamea". În același mod, neliniștea și nesiguranța, sentimentul acut al amenințării în societatea ostilă, al primejdiei care poate veni de oriunde, sunt transmise prin simbolul căsuței de melc din poezia *La mijlocul ierbii*: „Este o viață a mea/ O căsuță de melc/ la mijlocul ierbii//[…] Ce știu eu despre căsuța de melc/ De la mijlocul ierbii?/ Poate trecu pe acolo/ Ast-noapte-o mașină,/ Poate o strivi de acum/ Poate trecu pe acolo/ O cizmă ast-noapte …". Viața izolată, închisă în sine și tăcută a omului de artă îl întoarce la condiția primară a existenței, similară celei a melcului din „mijlocul ierbii", protejat doar de Dumnezeu.

Riscul exprimării libere este sugerat și în poezie *Am scris și am șters*: „Am șters în textul unor flori/ Mi-era teamă de culori/ Zării copacul,/ El purta frunzișul pe pământ/ Și-am vrut să-i spun ceva/ De gură mi se izbi un vânt //[…] Și cuvintele veneau încet/ Ce-am scris cu brațul stâng,/ Am șters cu brațul drept." Reprimarea libertății de creație se transformă într-un obstacol în comunicarea omului cu creația divină, în raportarea omului, ca ființă vorbitoare, la univers. Sentimentul fricii „de culori" amintește de *Curcubeul* vierean, apărut în aceeași perioadă și din cauza căruia cartea *Trei iezi* (1970) este retrasă din librării și nimicită. Eul poetic este o jertfă a pornirilor contradictorii – de a vorbi și de a se retrage în tăcere. În această stare de sciziune interioară, „două atitudini se pot defini în relațiile poetului cu lumea și cu scrisul: una de afirmare și alta de negare în exprimarea adevărului artistic: ce-i «scris cu brațul stâng» (o sugestie arghezian㠄 care nu poate fi tăgăduită, dar nici absolutizată) e șters cu «cela drept»" (Burlacu, 2017, p. 117), remarcă criticul literar Al. Burlacu. Ion Vatamanu transfigurează liric nu doar primejdia pe care o presupune libertatea scrisului, ci și conștientizarea soartei cuvântul poetic materializat pe hârtie.

Versurile din volumul *Liniștea cuvintelor* (1971) readuc în prim-plan tema naturii, ilustrată în tablouri „de sud" sau „de nord", redate în „registrele verzi" ale peisajelor estivale sau rezonând „melodiilor de încheiere" ale crizantemelor

toamnei. Schimbările ciclice ale vegetației se identifică procesului ontologic – o anevoiasă cale de la întrebări la răspunsuri: „La geamul mai bat, întreb/ La geamul nins aștept un verb …” (*Contur de iarnă*); „…Și-am scos cu mâinile/ -nghețate,/ Din rea ninsoare,/ Răspunsuri/ Neîntrebate” (*Contur de insomnie*). Lumea este surprinsă în variate „contururi” mișcătoare, curgătoare, în vibrante corpuri cromatice și sonore (*Contur de curgere*, *Contur de armonie*, *Contur de adevăr*) al unor intense realități senzoriale.

Ninsoarea este o metaforă a iubirii fulgurante – pe jumătate realitate, pe jumătate vis – și pline de candoare. Un ciclu al poeziei de dragoste se formează în jurul obsesiei unei prezențe feminine pe nume Elena. Femeia este fixată în idealitate, fiind mai degrabă o închipuire, proiecție mintală, halucinatorie, declanșatoare a unor fulminante forțe germinative. Versurile dedicate femeii iau forma unor spectaculoase reverii, concretizându-se în imagini ale elementelor creatoare primordiale (apă, foc, aer, pământ) în toate ipostazele lor, intensificând mișcarea universului poetic.

O altă carte a cântecului cosmic, a orchestrației lumii, este *Ora păsării* (1974). Fermecat de „arta luminii”, poetul tinde să se dăruie în totalitate puterii creatoare a acesteia, să „mărturisească divinele splendori” și să transmită semenilor să urmeze aceeași chemare: „Sălbăticește cuvântul fără tine, poete,/ Iar frunza uită să cânte/ Poete, prin vara toridă/ O pasăre zboară lichidă// […] Sălbăticește și vinul fără tine, poete,/ Salcâmu-i sălbatic de verde” (*Către poet*). Cântecul frunzei și zborul păsării par a fi create să umple de sens și de frumusețe lumea în care trăiește poetul, să-i mângâie auzul și privirea.

Rostirea este și ea o sonorizare, o trecere a cuvântului din idealitatea cugetului în formele materiei vibratorii: „Te uită: cuvântul în suflet se urcă,/ În frunză (…)// Te uită: poetul moare în cuvânt,/ Iar cuvântul naște cântări” (*Ora păsării*). Pasărea nu este doar un simbol al libertății, al zborului contemplativ, ci și al melodicității creației divine – prin trilul păsărilor natura își cântă propria frumusețe. Versurile sunt impregnate de sunet atât la nivel prozodic („Refrenul primăverii”), cât și la cel al imaginilor auditive (*Clopotele lunii*). Poetul este un receptacol al pulsațiilor intime ale pământului, ale vegetației, în esența cărora își caută propria armonie interioară.

Eul creator retrăiește stările diferitelor vârste, este un „copil al câmpului verde”, care își simte numele în „cântecele ierbii”, dar și un creator devenit (*Verdele poetului*), sensibilizat de cromatica vegetală, or poezia nu-i decât o emanație a naturii, un freamăt al ei. Ideea se concentrează și în textul *Verbele verdelui*, în care nuanțele de verde sunt expresii ale „cântării ierbii”, a tot ce prinde rădăcini în țărână, dar și ale ființei umane – toate fiind reflectate în materia sonoră a limbii, verbele căreia sunt pătrunse de „melodia dulce” a ierbii. Fiind însuși „un muncitor al limbii”, așa cum se autodefinește în

Inscripție, Ion Vatatmanu își cântă graiul matern (*Cuvintele limbii materne*) și își îndeamnă cititorul să păstreze puritatea vorbirii. Vocea poetului se manifestă ca un spirit protector al limbii materne.

Unele texte reproduc ecourile unor trecuturi îndepărtate (*Legenda Moldovei*, *Duruitoarea veche*, *Moldovă*, *mărgea de foc*), aureolând cu un lirism nostalgic, plin de afecțiune, un șir de motive cu semnificații naționale și de imagini picturale ale patriei. Poetul psalmodiază plaiul, baștina și femeia iubită (*Aceste locuri …*). Câteva idile în vers alb surprind scene din viața câmpenească, în care țăranii par niște însușiri ale pământului pe care îl muncesc. Unitatea de neam, prin care se subînțelege nu doar coeziunea dintre oameni, ci mai cu seamă legătura fiecăruia cu pământul natal, este cântată în versuri de un lirism exaltat, cel mai cunoscut poem, cu titlul *Ideal*, fiind dedicat lui Ion Druță. Omul se implantează cu toată ființa în pământul, în pădurile și în cerul patriei sale, iar din conștiința acestei puternice înrădăcinări se naște *Sentimentul de țară*. În spiritul epocii, iubirea de țară se asociază și relației cu ființa maternă, aceste două realități consolidând o forță interioară indestructibilă.

Textele patriotice din *Ora păsării* anticipează, sub aspect tematic și conceptual, poezia din cartea *Atât de mult al pământului* (1990), care promovează ideea unității de neam (*Unire*, *moldoveni*), în care destinul uman și istoria se împletesc strâns (*Istorie și destin*), evocând originile nației prin figurile tutelare ale spiritualității românești (*Alexe Mateevici pe vechi și pe nou*, *Gheorghe Asachi*, *Mihai Eminescu*, *1989*) și prin marile idealuri ale epocii (*Libertate*). Din dragostea pentru plaiul natal și grija pentru dăinuirea lui, autorul atinge și teme ecologice: „Dacă vei extermina înfrunzirea pădurilor, va fi nevoie însuți/ să înfrunzești, însetatule …” (*O mie de dacă*, *Moment ecologic*). Fiind o „casă de frunze”, patria necesită grijă și protecție.

Pădurea, codrii sunt prezențe vii în versul lui Ion Vatamanu. Ele constituie eterul creației care hrănește sufletul poetului (*Pădure*). Omul trăiește, în propriile profunzimi, pulsul vegetativ al pământului natal. Pe de altă parte, relația om-pădure se asociază raportului metafizic om-timp. În comparație cu pădurea, care simbolizează eternul, perpetuarea, veșnica regenerare, frunza semnifică efemerul, noțiune ce chinuie conștiința umană: „Tot așa înainte,/ Într-o chemare de veci,/ Cu o clipă de frunză/ O viață petreci” (*Pădure*). Poezia din *Ora păsării* anticipează volumul din 1977, intitulat *De ziua frunzei*, care va dezvolta o întreagă filosofie în jurul motivelor vegetale. Între acestea, „două motive – frunza și pasărea – par să domine scrisul lui Ion Vatamanu, una simbolizând statornicia sufletească, spirituală, cealaltă – cântecul, zborul liber al său” (Vieru, 1977, p. 6), nota G. Vieru în prefața cărții. Autorul sondează, în spațiul ideatic al marilor teme ale poeziei epocii (iubirea, dorul, războiul, patria, ființa maternă, destinul, moartea, eternitatea etc.), noi concepții asupra relației

om-univers, transpunând reacțiile sale afective în fața măreției fenomenelor și diversității formelor naturii. În jurul imaginii regenerării perpetue a materiei vii din textul *Stejarii*, se configurează concepția nașterii ființei umane din formele și din palpitațiile naturii, din „frunzele" și „lăstarii" lumii vegetale. Semnificațiile simbolice ale frunzei creează un alt mit al antropogenezei.

Frunza, în creația lui Ion Vatamanu, este simbolul cuvântului artistic, nucleul căruia conține istoria devenirii întregului univers. Poezia *Și-am zis frunză* surprinde etapele esențiale ale vieții umane, marcate prin ceremonialuri populare în care *frunza* este elementul simbolic principal: „Și-am zis frunză de născare/ Și-am pus frunză-n scăldătoare …// Și-am zis frunză de iubire/ De mireasă și de mire ….// Și-am zis frunză de-adormit,/ Frunză de pământ iubit …". Înfrunzirea marchează atât procesul revitalizării, cât și cel al despărțirii și morții. Înverzirea formează un contrast puternic pentru sentimentul pierderii unui om drag (*La sosirea frunzei*), trecerea în neființă fiind fixată în imaginea îngălbenirii și căderii frunzelor (*Palate de frunze*, *Monumental final cu frunze*). Moartea și reînvierea sunt privite ca două fațete ale aceluiași fenomen, exact ca în străvechile credințe populare, dar și în cele religioase, în care Paștele Blajinilor (când se deschid Porțile Cerului și duhurile revin între oameni) este sărbătorit primăvara. La Ion Vatamanu, simbol al acestor credințe este creanga de soc, care înfrunzește prima (*Frunză de soc*). Gândul la moarte este acceptat cu seninătatea strămoșilor care credeau în regenerarea omului într-o altă formă vie: „Vă las să m-așteptați din nou în primăvară,/ Sosind pe muguri noi, îndrăgostit de țară …" (*Cu-ntâia frunză de toamnă*). Metamorfoza trupului uman după moarte în vegetație formează axul ideatic al poemului *Era timpul grăbit*: „Am desfăcut o brazdă în două/ Și-n târziul acela am întrebat:/ – Rudele mele pe unde-s?//– În coroană de pom,/ În fiecare frunză – câte un om …", sugerând faptul că unitatea unui neam sfidează legile Marii treceri, familia fiind întregul ce perpetuează dincolo de moarte.

O multitudine de nuanțe de verde sunt reflectate în diverse formule lirice: „Iar pe la noi stejarul nu-i așa de verde,/ Mai mult pământ, probabil, stă în frunza lui" (*Stejarii*); „Ce-i în firul cel de iarbă că-i așa de verde?/ E un cântec, draga mea, ce se cântă repede." (*Cântec*). Culorile plantelor și cele ale florilor se asociază unor stări: „Nu poate fi umilită floarea-soarelui,/ chipul ei galben,/ încununat de galbene vești … (*Ție-ți zic*). Intensitatea culorilor se exprimă metaforizat: „Ud e focu-n trandafir.// Că și-un trandafir se-arată/ Cu lumina purpurie/ Și-i lumină legănată,/ Ca și-un vânt ușor adie …" (*Peisaj cu lumină legănată*). Imaginile peisagistice care reproduc configurația copacilor, împrumută individualitatea lor vegetală. „«Verdele nesfârșit» simbolizează permanența formelor și a forțelor naturii, veșnicia ierbii, a mării, renașterea lor

continuă în opoziţie cu nimicnicia destinelor umane.” (Aniţoi, 2017, p. 182), observă cercetătoarea Galina Aniţoi. Bioritmul vegetal, surprins prin nuanţele verdelui, se află în consonanţă cu fazele existenţei umane.

Motivul frunzei se asociază frecvent unor imagini sonore, cel mai frecvent cântecului („Am auzit în codru: a răsunat un cânt,/ Ori a căzut o frunză şi rândul mi l-a frânt?”), unor sunete stridente („pe când în coroanele pomilor/ se îngrămădiseră stoluri de vrăbii ciripitoare,/ care îmi ciripeau gândirea …” (*Valoarea sentimentului X*) sau celor de linişte profundă, răscolitoare (*Plantă de aloe*). O impresionantă gamă de sentimente umane se exprimă prin pulsaţiile vitale ale plantelor: durerea şi conştiinţa morţii („Durerea-şi pune sufletu-n frunze,/ Copacul îşi scutură morţile jos …”), golul şi singurătatea („Pe poarta povârnită de vânt, la întâmplare/ Creşte muşchiul şi ierburi sălbatice,/ De parcă mort e şi sufletul pietrei/ De-o-ndelungă şi dureroasă uitare”), liniştea interioară („M-a ajutat, spun drept, acasă la fereastră/ Un aer cu măslini ce-l miroseam în pace”), melancolia („Pentru că m-am îmbogăţit cu o frunză/ Toamna devreme în vânt”), dorul (” … Mă cheamă/ floarea de măr în primăvara asta …”) şi, desigur, cel mai înălţător dintre sentimente – dragostea. Femeii iubite i se creează portret vegetal. *De ziua frunzei* este o poezie de dragoste, în care chipul femeii este conturat prin asocieri cu procese şi fenomene ale naturii: „Când tu, înfrunzită,/ Plină de vânt,/ Orice ai spune/ E tot jurământ./ Când ştiu a te crede/ Ruginie sau verde./ Când eşti toată din frunze –/ Ochii şi buzele …” Asemeni frunzelor, trupul iubitei este o lucrare divină extrem de fragilă, dar plină de viaţă; e un întreg care asimilează afecţiunea, se hrăneşte din lumina şi căldura dragostei.

Erosul se defineşte prin legătura organică a plantelor cu pământul în care îşi adâncesc rădăcinile, din care se hrănesc şi datorită căruia se înalţă spre cer: „Te lăcomesc, iubito, cu lăcomia/ Cu care grâul lăcomeşte câmpia” (*Te lăcomesc*). Cromatica vegetală constituie o paletă de portretizare a iubitei („Tace gura ta ca un bujor scuturat”) şi semnifică diferite niveluri de intensitate a afectivităţii. În genere, „întreaga poezie a lui Vatamanu – de la *Primii fulgi* încoace – va căuta să surprindă, într-un chip aproape fragmentar, mozaical, momente ale acestor stări esenţiale, dialectic asociate într-un portret al trăirilor” (Cimpoi, 1994, p. 102), remarcă redutabilul critic Mihai Cimpoi.

Măslinul oglindit (1983) cântă existenţa omului de la sat, care trăieşte în mijlocul universului vegetal. O parte dintre texte, cu nume de ţărani drept titlu (*Tudora*, *Fotea muzicantul*), reprezintă portrete lirice, pline de emoţie, altele, preluând prozodia populară, ritmul bocetului, baladei (*Drăgaica*), îmbogăţesc motivele folclorice cu noi conţinuturi semnificante. „Monologic şi, pe alocuri, baladesc, poetul cultivă un fragmentarism în care unii au văzut, imediat, emblema modernităţii. Dar credincios rădăcinilor (rurale), cinstind statornicia

sufletului şi, pe de altă parte, iubind zborul (liber), Vatamanu încearcă o învăluire interogativă pentru a palpa esenţele, pentru a găsi o cale de acces spre starea poetică (permanentizată), văzută – deopotrivă – ca spor cognitiv şi câmp emotiv. În această „scară de trăiri", pasionată de ceea ce poetul denumea „perindare imaginativă", definirea ideii, ţintuirea ei (vremelnică şi părelnică) naşte un cuplu antagonic, polarizând fiinţa" (Rachieru, 1996, p. 492). *Balada cânepei* desfăşoară procesul de metamorfoze ale acestei plante de la înflorire până la transformarea ei în ţesătură, împletind în acest proces viaţa satului. Fiinţa vegetală se asociază celei umane. Fragilitatea plantelor aminteşte de vulnerabilităţile existenţei omului (*Peisaje cu flori de măzăriche*). Ca şi omul, planta îşi conţine trecutul şi viitorul, neamul întreg în interior, în propria seminţă.

Ideea obsesivă a vieţii ca traseul interogativ, impusă în placheta de debut, este reluată peste câteva decenii. Cartea *Dimineaţa mărului* (1986) cuprinde versuri interogativ-meditative ce deschid un dialog creativ cu cititorul, un dialog al revelaţiilor. Ion Vatamanu se manifestă ca „poet de meditaţie lirică, inspirat de anxietatea ce-l paşte în lumea contemporană" (Meniuc, 1967, p. 5), notează G. Meniuc. La extremitatea stărilor poetice este extazul conştientizării împlinirii, al creaţiei, prin rod, stare ce generează textul *Dimineaţa mărului*. Neliniştea de a fi sesizat, în frumuseţea mărului copt care preschimbă dimineaţa într-o sărbătoare a sufletului, este egală pietăţii în faţa desăvârşirii divine. Starea de revelaţie în faţa macrouniversului reflectat în oglinda microuniversului este axul poeziei *Ploaia şi frunza*, care descoperă afinitatea între sensibilitatea umană faţă de fenomene şi cea a frunzei.

Fiinţa vegetală nu este doar sursa de inspiraţie a creatorului, ci şi resursa materiei din care se produce cartea: „O carte nu e altceva decât/ moartea unui copac/ Hârtia pe care scrii a avut cândva frunze verzi,/ acum are cuvinte …" (*O carte …*). Creaţia literară este un flux continuu care transformă viaţa în moarte şi invers, atât la nivelul abstract, al ideilor, cât şi al concretului fizic.

Marcate de sentimentul unei profunde deziluzii, al tragismului existenţial, versurile din curpinsul volumului *Atât de mult al pământului* (1990) transmit, într-un variat diapazon stilistic şi prozodic, zbuciumul sufletesc al omului în miezul unei lumi alterate, ostile, pline de falsitate şi ipocrizie, o lume a umbrelor care apasă pe suflet, a „cuvintelor rănite", de suferinţa cărora poetul îşi caută un remediu: „M-ar lecui o iarbă,/ o verde iarbă …/ Aş împărţi cu ea din oboseli/ şi i-aş lăsa tăcerile ce m-au cuprins/ – un cârd pe-un şes întins/ (…) M-ar lecui, eu cred,/ o apă, un izvor,/ ce curge încetişor/ în lumea lui,/ numai a lui/ (…) M-ar lecui cu sfatului lui/ primăvăratic/ şi vechiul măr cu fructe dulci de vară,/ cărui i-aş cere să nu moară/ căci morţi destui în lume am văzut …/ (…) M-ar lecui, mi-ar fi

de-ajuns,/ sosirea unei păsări călătoare/ m-ar lecui cu ce-a văzut/ trecând în zbor o mare …" (*Remediu*). Ca răspuns la ecoul propriilor adâncimi sufletești (*Țăranul din mine*), din sete de firesc, de sinceritate și simplitate, poetul tinde să se retragă din lumea bolnavă (a „adevărului pe dos", a măștilor, a insomniilor și întrebărilor fără răspuns) pe care a construit-o omul, pentru a-și recăpăta forțele în mijlocul lumii create de Dumnezeu.

Creată într-o formulă de sinteză a liricii meditativ-confesive cu epicul baladesc, poezia lui Ion Vatamanu criptează, în straturile semnificante ale motivelor, simbolurilor, imaginilor lumii vegetale, o concepție inedită asupra individualității creatoare, cuvântului artistic, destinului uman, raportării omului la univers, iubirii, suferinței, a morții ca perpetuare etc. Ritmurile pulsatorii ale vegetației sunt, în percepția autorului, o sursă inepuizabilă a energiei vitale, a regenerării interioare, natura constituind un spațiu de refugiu și de reculegere pentru ființa umană, o zonă de rezistență a spiritului la efectele secundare ale evoluției culturii materiale.

Referințe bibliografice:

1. ANIȚOI, Galina. Simbol şi simbolizare în poezia lui Ion Vatamanu. În: *Limba română*, 2017, nr. 2 (238), p. 180-188.
2. BURLACU, Alexandru. Ion Vatamanu: poezia ca experiență și experiment. În: *Akademos*, 2017, nr. 2, p. 115-119.
3. CIMPOI, Mihai. Ion Vatamanu. În: *Glasul Bucovinei*, 1994, nr. 3, p. 100-106.
4. COSTENCO, Nicolai. Prefață la vol. *Primii fulgi*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1962, 68 p.
5. MENIUC, George. Prefață la vol. *La mijlocul ierbii*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1967, 66 p.
6. RACHIERU, Adrian Dinu. *Poeți din Bucovina*. Timișoara: Helicon, 1996, p. 490-492.
7. VATAMANU, Ion. *Atât de mult al pământului*. Chișinău: Hyperion, 1990, 123 p.
8. VATAMANU, Ion. *Nimic nu-i zero* (selecție de A. Suceveanu). Chișinău: Litera, 1998.
9. VIERU, Grigore. *Cine iubește până la capăt*, Prefață la vol. *De ziua frunzei*. Chișinău: Editura Literatura Artistică, 1977, p. 5-6.

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.03 *Contexte socioculturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și literatura cultă din Basarabia* (*sec. XIX până în prezent*), Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu".